

Winterroofvogeltellingen op Voorne-Putten 1998-2013

Inleiding

Op 27 december 1997 is de Vogelwerkgroep van de KNNV afdeling Voorne gestart met het tellen van overwinterende roofvogels op Voorne-Putten en Rozenburg (inclusief het industriegebied).

In dit verslag worden deze tellingen besproken. Er zal met name ingegaan worden op de wijze hoe en met welke frequentie deze zijn uitgevoerd. Daarnaast wordt ingegaan op de waargenomen soorten en, indien van toepassing, het aantal territoria van de betreffende roofvogel in de broedperiode. Ter vergelijking van onze gegevens zijn de gegevens van ons buurgebied de Hoeksche Waard gebruikt.

Aanvankelijk was het de bedoeling om deze telling tweemaal per winterseizoen uit te voeren maar al snel werd duidelijk dat dit op lange termijn niet haalbaar zou zijn in verband met tijdgebrek. De telling vergt voor de meeste tellers toch minimaal een halve tot zelfs een hele dag. Er is toen besloten om in plaats van in december en in februari alleen een telling uit te voeren in februari. In 2001 hebben we nog een laatste wijziging doorgevoerd. We zijn overgegaan naar de eerste zaterdag van het jaar en in het geval deze dag te dicht bij nieuwjaarsdag kwam, is gekozen voor de tweede zaterdag van het jaar. Deze wijziging is ingevoerd, omdat in de Hoeksche Waard (Werkgroep Roofvogel Hoeksche Waard Oost) al sinds 1983 een soortgelijke telling in januari wordt uitgevoerd.

De volkeur heeft de zaterdag of als tweede dag de zondag. Een enkele telling viel buiten deze voorkeursdagen. Het telgebied is voor het grootste gedeelte gescheiden door de Nieuwe Waterweg, waardoor de kans op dubbel telling minimaal was.

In sommige situaties werden er losse waarnemingen doorgegeven. Deze werden dan op zich beoordeeld en eventueel toegevoegd.

Uiteindelijk is het nagenoeg elk jaar gelukt alle gebieden te tellen. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat de industriegebieden in de praktijk, op een enkele na, niet zijn meegeteld. Dit heeft er aan de ene kant mee te maken dat deze gebieden niet vrij toegankelijk zijn en aan de andere kant dat hier ook niet genoeg tellers voor waren. Wel zijn er met lichte regelmaat torenvalk, buizerd en slechtvalk in deze gebieden waargenomen en in voorkomende gevallen zijn deze aantallen ook doorgegeven en vermeld.

Voor het vergelijken met de Hoeksche Waard moet worden opgemerkt dat de omvang van dit gebied iets groter is en meer een polderlandschap heeft.

In het begin van het project is uitgegaan van een bepaald aantal soorten roofvogels, die mogelijk zouden kunnen worden waargenomen. Deze soorten zijn opgenomen in een basisoverzicht. Enkele van deze soorten zijn nimmer waargenomen, te weten: zwarte wouw, wespindief, visarend en boomvalk. In het overzicht van dit verslag zijn deze soorten dan ook weggelaten. Daarentegen zijn er in de tijd ook drie soorten extra opgenomen in de lijst, te weten: giervalk, bastaardarend en gier- x sakervalk (is kruising tussen gier- en sakervalk, vermoedelijk een ontsnapt exemplaar van een valkenier). Deze laatste drie soorten zijn uiteraard ook opgenomen in het overzicht en de grafieken.

Tot slot wordt opgemerkt dat in 2013 de tweede Maasvlakte aan het gebied is toegevoegd. Gelukkig is er een teller bereid gevonden om ook hier een inventarisatie te doen, zodat dit nieuwe gebied vanaf 2013 in het overzicht wordt meegenomen.

De tellingen

Het eiland Voorne-Putten is ruwweg opgedeeld in 120 gebieden, elk met een eigen nummer. Deze gebiedsnummers worden ook bij de wintervogeltellingen gebruikt en staan als zodanig bij Sovon Vogelonderzoek Nederland * bekend.

Een groot deel van de VWG-leden is te voet, met de fiets of auto door weer en wind één of meerdere gebieden afgereisd om de aanwezige roofvogels te tellen. De reden dat er ook gebieden per auto zijn geteld, heeft in een groot aantal gevallen te maken met de enorme afstanden die moesten worden afgelegd.

kaart roofvogeltelling.jpg

Er is bij verschillende weersomstandigheden geteld. Dit weer varieerde van mooi zonnig tot mistig, van warm tot (zeer) koud, van windstil tot stevige wind en van regen tot sneeuw. De tellingen zijn in alle gevallen toch uitgevoerd, desnoods werd er op een later tijdstip die dag en/of de volgende dag geteld.

Op de tellijsten zijn uiteraard de weersomstandigheden vermeld.

Van alle tellingen is een bestand gemaakt van waaruit ook de grafieken zijn gegenereerd. Dit bestand is op de website van de KNNV geplaatst en zal na elke nieuwe telling worden bijgewerkt.

Er zijn inmiddels zeventien tellingen uitgevoerd. De eerste telling is wel even kort genoemd, maar verder grotendeels buiten beschouwing gelaten, omdat deze wat datum betreft geheel op zich staat en aan het vergelijk niets toevoegt.

Zoals gezegd zijn we gestart op 27 december 1997 (zie tabel 1).

Hierbij moet worden opgemerkt, dat is gebleken dat de twee ruigpootbuizerds een riant aantal was. Hieronder wordt bij een aantal soorten uit tabel 1 een toelichting gegeven in vergelijking met de aantallen van de Hoeksche Waard (zie tabel 2).

tabel 1 (Voorne -Putten)

Overzicht per teldatum van de winterroofvogeltellingen van Voorne-Putten										
Soort	27-12-1997	7-2-1998	6-2-1999	5-2-2000	6-1-2001	5-1-2002	4-1-2003	3-1-2004	8-1-2005	7-1-2006
Rode wouw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blauwe kiekendief	8	7	6	5	9	6	8	9	4	7
Bruine kiekendief	1	-	4	3	4	5	-	-	4	2
Sperwer	19	9	12	20	19	27	13	10	9	22
Havik	-	1	1	2	1	3	4	1	3	6
Buizerd	196	140	111	176	128	187	212	205	107	221
Ruigpootbuizerd	2	2	-	1	3	1	-	-	-	1
Zeearend	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Torenvalk	49	42	27	49	67	48	36	40	48	63
Slechtvalk	4	2	1	3	3	3	3	3	2	4
Smelleken	2	1	-	3	-	2	1	1	3	7
Giervalk	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Bastaardarend	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Gier x Sakervalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
 totaal aantal	281	204	163	262	234	283	278	269	180	333

tabel 2 (Hoeksche Waard)

Overzicht per teldatum van de winterroofvogeltellingen Hoeksche Waard										
Soort	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06
Rode wouw	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1
Blauwe kiekendief	16	8	10	15	7	11	10	7	10	7
Bruine kiekendief	3	1	2	2	1	1	2	-	2	1
Sperwer	14	13	15	13	16	13	22	21	22	19
Havik	3	1	4	1	4	5	5	7	7	6
Buizerd	180	236	209	234	218	270	331	281	280	311
Ruigpootbuizerd	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Zeearend	1	-	1	-	1	2	2	-	-	2
Torenvalk	43	76	95	82	115	63	112	74	140	77
Slechtvalk	2	3	2	4	1	3	5	8	7	11
Smelleken	2	4	-	2	1	1	4	6	4	1
Grote valk spec.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
 totaal aantal	265	342	338	353	364	371	493	404	473	436

De soorten

Rode wouw:

De rode wouw is geen broedvogel in ons gebied.

Deze vogel is "slechts" tweemaal waargenomen, in 2009 (1) en 2011 (1). Je kunt ook zeggen maar liefst! Want hoe gewoon is het eigenlijk dat een rode wouw in het westen van Nederland wordt gezien? Hoe gewoon is het dat deze vogel in januari al aanwezig is? In de trekperiode is de kans om een rode wouw in ons gebied te zien wel aanwezig, maar januari schijnt erg vroeg te zijn. Normaal trekken met name de volwassen vogels vanaf eind februari door naar hun broedgebieden, het gaat dan vaak om één of enkele exemplaren. Het aantreffen van deze vogel de tijdens de telling in januari is dan toch heel bijzonder!

In de Hoeksche Waard zijn in dezelfde periode drie waarnemingen gedaan namelijk in 2002 (2) en 2006 (1). Landelijk gezien worden er ook niet veel rode wouwen gemeld en daarbij blijft het westen van Nederland vaak buiten schot.

De grootste kans om deze meester-vlieger waar te nemen is dan ook aan de oostgrens. Het betreft dan vaak Duitse broedvogels. In de trekperiode zijn het vooral vogels van de zuid Scandinavische populatie die bij zware sneeuwval afzakken naar het zuiden.

Blauwe kiekendief:

De blauwe kiekendief is geen broedvogel van ons gebied.

Deze vogelsoort heeft als wintergast tot en met 2009 een enigszins stabiel beeld getoond (6-9), met drie iets mindere jaren (4-5) en in 2007 is er zelfs geen enkele blauwe kiekendief waargenomen. Vanaf 2009 liepen de aantallen zelfs op tot 17 exemplaren. Daarentegen was dat aantal het laatste teljaar weer min of meer teleurstellend teruggezakt naar 6 stuks.

Als we onze aantallen vergelijken met die van de Hoeksche Waard zien we dat daar over het eerste deel van de telperiode (tot 2006) in vier teljaren aanzienlijk hogere aantallen zijn waargenomen. Meer dan twee maal zoveel als bij ons, tot zelfs 15 exemplaren!

In 2010 schijnt het tij even te keren en er volgen dan drie jaren met aanzienlijk lagere aantallen (7-11). In de overige jaren zijn de aantallen nagenoeg gelijk.

Het gemiddelde van de Voorne-Putten reeks is 7,93 per jaar en die van de Hoeksche Waard komt uit op 8,37.

Verder is opgevallen, dat in ons gebied overwegend vrouwtjes werden waargenomen. Dit gegeven wordt bevestigd in de "Atlas van de Nederlandse Vogels", (SOVON 1987). Hierin staat dat de overwinteraars veelal vrouwtjes zijn, omdat de op zangvogels jagende mannetjes bij vorst en sneeuwval eerder het veld ruimen.

Bruine kiekendief:

De bruine kiekendief is een broedvogel van ons gebied met 10 tot maximaal 15 broedparen.

In al de jaren dat er in de winter is geteld zijn er 0 tot 5 exemplaren waargenomen. Ze werden dan voornamelijk in de Beningerslikken op Putten en het Groene Strand op Voorne gezien.

Het topjaar was 2002 met 5 exemplaren. Gedurende een drietal jaren zijn er 4 exemplaren waargenomen en in vijf jaren is er geen enkel exemplaar gezien.

Ook in de Hoeksche Waard liggen de aantallen extreem laag, namelijk tussen 0 en 3 exemplaren per telling.

Vreemd genoeg zijn er in het zuidelijk deel van Nederland in de provincie Zeeland vele tientallen van deze soort als overwinteraar aanwezig. Natuurlijk is het betreffende gebied, het Verdrongen Land van Saefinghe, een uitermate voedselrijke omgeving met een gigantisch oppervlak, maar dat geldt in iets mindere mate ook voor Voorne-Putten. Dus de vraag blijft waarom zo weinig bruine kiekendieven de winter hier doorbrengen? Helaas hebben we hier geen antwoord op.

Hans met bruine kiekendief

Sperwer:

De sperwer is een redelijk algemene broedvogel in ons gebied. Het is echter heel moeilijk vast te stellen om hoeveel broedparen het gaat. De sperwer is een snelle roofvogel die moeilijk te lokaliseren is en dat geldt ook voor de winterperiode. De meeste sperwers verschijnen uit het niets en zijn ook weer uit beeld voor dat je het goed en wel door hebt. Je bent al blij dat je de vogel heb kunnen herkennen. Dit is ook de reden dat het aantal waarnemingen tijdens de wintertellingen niet altijd even betrouwbaar is.

Het aantal winterwaarnemingen varieert behoorlijk. De hoogste aantallen zijn waargenomen in 2002 (27) en 2008 (26). Zeker niet slecht waren ook de jaren 2000 (20), 2001 (19) en 2006 (22). In de overige jaren lag het aantal tussen de 9 en 16 vogels. Opvallend is dat in december 1997 19 en in januari 1998 9 sperwers geteld zijn. De weersomstandigheden waren tijdens de beide tellingen niet ongunstig en vrijwel gelijk, dus daar zou het verschil in aantal niet door kunnen zijn ontstaan. Dit zou een bevestiging kunnen zijn dat het een lastig te inventariseren soort is. Natuurlijk kan het verschil ook te maken hebben met het al of niet aanwezig zijn van naar het zuiden trekkende vogels. Gekeken over alle jaren is dit verschil in aantal voor de sperwer niet ongevoel.

De Hoeksche Waard, goed voor 18 territoria in het broedseizoen, laat een iets stabielere winterbeeld zien. De jaren 2003 tot en met 2007 geven in die reeks een iets verhoogd aantal weer (± 21), alle andere jaren ligt het aantal tussen de 12 en 16 sperwers. Een complicerende factor bij het inventariseren van Voorne is het meer begroeide landschap.

Als we de gemiddelden naast elkaar zetten zien we dat het verschil niet echt groot is, namelijk Voorne-Putten 14,69 en Hoeksche Waard 16,31.

Havik:

De havik is een broedvogel van ons gebied met vermoedelijk 5 tot maximaal 10 broedparen. Hij is een geduchte predator geworden van de boomvalk die op zijn beurt andere broedlocaties is gaan zoeken zoals elektriciteitsmasten en kleine bosjes her en der in de polder. Ook de jongen van de torenvalk kunnen op het menu staan van deze krachtigste rover van het gebied.

De havik is een standvogel en sinds 1998 langzaam maar zeker in opkomst. Voor we met de tellingen begonnen werd de havik wel eens waargenomen, maar duidelijke broedgevallen konden niet worden bevestigd. In de broedperiode werd de vogel steeds vaker op geschikte broedlocaties aangetroffen. De meeste, zo niet alle territoria waren gelegen in de Duinen van Voorne. Het aantal waarnemingen in de winterperiode werd dan ook steeds frequenter. Deze bleven echter niet beperkt tot het eiland Voorne maar ook op Putten werd hij regelmatig waargenomen, en dan met name op de Beningerslikken.

Ondanks dat het aantal waarnemingen fluctueert, zit er wel degelijk een stijgende lijn in. Bij slecht vier tellingen werd er 1 exemplaar waargenomen. In de overige jaren liep het aantal zelfs op tot 13 haviken (2012 en 2013). Dit beeld komt ook overeen met het aantal mogelijke en zekere broedgevallen van de afgelopen jaren en het aantal waarnemingen die het hele jaar door gedaan zijn.

In de Hoeksche Waard, goed voor 8 territoria in het broedseizoen, is tijdens de wintertelling van 1991 voor het eerst één havik waargenomen, dat wil zeggen sinds de start van de tellingen daar in 1983.

Binnen de telperiode lag in de meeste jaren het aantal 1 tot enkele exemplaren hoger, tot zelfs in 2004 6 haviken meer. In 2006 lag het aantal gelijk en in de laatste twee teljaren ineens 6 en 8 haviken lager.

Het gemiddelde van de Voorne-Putten reeks is 4,87 en die van de Hoeksche Waard komt uit op 5,75 per jaar. Dit is nog altijd een groot verschil, maar als de reeks zich zo voortzet als de laatste twee jaren, dan zal dit zeker bij trekken.

Landelijk gezien gaat het ook best goed met de havik. Dit is onder meer het gevolg van het verbod op het gebruik van bepaalde pesticiden, zoals DDT. Helaas wordt er nog altijd fanatiek gestroopt en gejaagd op de havik, maar ook de buizerd. Om deze stroperij tegen te gaan

is er een goede samenwerking nodig tussen opzichters en milieupolitie, waarbij voldoende mankracht en tijd van essentieel belang is. Aan deze twee ontbreekt het helaas nog steeds, bestrijding van stroperij heeft eenvoudigweg niet overal prioriteit.

Buizerd:

De buizerd is in de jaren 80 en 90 langzaam maar zeker de westkust van Nederland als broedvogel gaan bezetten. Ook dit is gedeeltelijk te danken aan het verbod op het gebruik van bepaalde pesticiden.

Ook na de eeuwwisseling is deze stijging doorgegaan. Het biotoop van de buizerd is zeer gevarieerd. Het kleinschalige en afwisselende landschap van Voorne is uitermate geschikt als habitat voor de buizerd. Op Putten zal de dichtheid iets lager zijn, maar dan nog kan een enkele boom al een nestlocatie opleveren, zoals bijvoorbeeld in de Beningerslikken met 2 tot 3 territoria. Er is voldoende prooiaanbod en/of aas. De populatie wordt geschat op 20 tot maximaal 30 broedparen.

buizerd

De buizerd is in Nederland een standvogel, wat inhoudt dat de vogels in de wintermaanden over het algemeen zullen blijven. Jonge vogels kunnen wel gaan zwerven en tot honderd kilometer of verder naar zuidelijker gelegen gebieden wegtrekken. Daarentegen krijgen wij juist van noordelijke gebieden weer aanwas van voornamelijk onvolwassen buizerden.

Tijdens de tellingen liepen de aantallen soms op tot over de 200. De top was tijdens de 2013 telling met 234 exemplaren. Door omstandigheden zijn dat jaar ook nog eens niet alle gebieden geteld. Het werkelijke aantal zou maximaal 5 exemplaren meer kunnen zijn. Het dieptepunt lag in 2005 (107 exemplaren). Het vermoeden is dat vooral de wind (kracht 8-10 west) tijdens deze telling de oorzaak is geweest van dit resultaat. De buizerds zitten dan vaak meer beschut en zijn dan lastig waar te nemen.

Tussen deze twee uitersten schommelden de aantallen behoorlijk. In 1999 was het aantal 111, tijdens drie tellingen lag het aantal rond de 130, vijf keer rond de 175 en vijf keer lag het aantal rond de 210. Dit levert een gemiddelde op van 174.

Als we dan de aantallen van de Hoeksche Waard er naast houden, goed voor ongeveer 75 territoria in het broedseizoen, dan zien we dat het gemiddelde met 284 een stuk hoger ligt. Totaal tien keer ligt het aantal boven de 200 en zes keer ruim boven de 300. Het laagste aantal is in 2007 (207) en het hoogste aantal is in 2012 (388).

Misschien ligt het prooiaanbod hoger in de polders van de Hoeksche Waard dan op Voorne-Putten. Daarnaast is het ook mogelijk dat het toch druk bezochte en dicht bouwde gebied van Voorne, met name de duinstreek, minder aantrekkelijker is. Waardoor het aantal flink gedrukt wordt en het totale gebied ook naar verhouding minder ruimte biedt.

Ruigpootbuizerd:

De ruigpootbuizerd is geen broedvogel in ons gebied.

Voor wat betreft de waarnemingen in de winter zijn we erg afhankelijk van de trekrichting die de trekkende ruigpoten kiezen. Dit hangt vaak samen met de weersomstandigheden en met name de windrichting. Een stevige oosten wind zorgt ervoor dat de vogels, na hun oversteek bij Falsterbo, een meer zuidwestelijke route volgen, waardoor de kans groter is dat ze ook over West-Nederland komen. Afhankelijk van hoe streng de winter in Nederland is, is het dan ook goed mogelijk dat enkele exemplaren bij ons blijven hangen. Helaas is door de jaren gebleden dat Nederland slechts zeer weinig door de ruigpootbuizerd wordt aangedaan.

Mooi was te zien dat in 2011. Dat jaar was een heel goed bos- en berglemmingenjaar en in het najaar was een extreem groot aantal ruigpootbuizerds op trek. Er waren dat jaar veel jongen groot gebracht en deze onvolwassen vogels willen nogal eens gaan zwerven. De tellingen op Falsterbo gaven inderdaad aan dat een uitermate groot aantal overtrekkend is gesignaleerd. Dit resulteerde in een verhoogd aantal ruigpoten in Nederland in het najaar van 2011. Echter wij hebben tijdens onze wintertelling in januari 2012 helaas niet in deze feestvreugde mogen delen.

De waarnemingen die wij hebben gedaan zijn in de jaren 1998 (2), 2000 (1), 2001 (3), 2002 (1) en 2006 (1). Daarna is tijdens de telling deze soort niet meer gezien. De 3 exemplaren van 2001 zijn dus een zeer hoog aantal! Wie weet vindt er in de komende jaren wel weer een invasie plaats met meer kans op een waarneming van een ruigpootbuizerd in ons gebied.

De waarnemingen van de Hoeksche Waard liggen bij deze soort toch behoorlijk lager. Slechts drie keer is er een waarneming gedaan 2005 (1), 2011 (1) en 2012 (1). Dit zijn overigens jaren waarin ze op Voorne-Putten weer niet gezien zijn.

Zeearend:

De zeearend is (nog) geen broedvogel in ons gebied.

De exemplaren die wij in de wintermaanden mogen bewonderen zijn voornamelijk onvolwassen vogels. Een zeearend is pas vanaf het vijfde jaar geslachtsrijp en heeft ook dan pas zijn adulte verenkleed. Met name de flets-grijze kop en de duidelijke witte staart verraden dat het een volwassen exemplaar is. Sinds enkele jaren (2006) is het de zeearend gelukt om succesvol te broeden in de Oostvaardersplassen. Vervolgens is de soort zich langzaam aan het uitbreiden. Zo zijn de gebieden Lauwersmeer, Roggebotse Bos en uiteindelijk dit jaar ook de Biesbosch bezet geraakt.

Dit geeft in de wintermaanden dan ook steeds meer kansen om een zeearend in de kijker te krijgen. Echter het is de laatste jaren nog niet gebeurd dat we er één tijdens de telling mochten waarnemen. De enige waarneming dateert uit 1999 toen de grootste roofvogel van ons gebied gezien is op de Beningerslikken.

De zeearend verblijft regelmatig rond het Haringvliet waar met name de Korendijkse Slikken en de Beningerslikken zijn favoriete jachtgebied zijn. Er worden ook prooiresten van zwanen en ganzen aangetroffen die slachtoffer zijn geworden van deze arendsoort.

De aantallen in de Hoeksche Waard zijn aanzienlijk hoger. Er zijn daar totaal 14 meldingen

gedaan. Het aantal per telling was vier keer 1 en vijf keer 2 zeearenden. Deze vogels zullen met name de ganzenrijke gebieden hebben bezocht omdat dit hun hoofdvoedsel is in deze periode

Torenvalk:

De torenvalk is een broedvogel van ons gebied. Het aantal territoria ligt rond de 10. De torenvalk was onze meest betrouwbare broedende roofvogel. Ruim voordat de buizerd Voorne-Putten had ontdekt, was het al een constante broeder op ons eiland.

De torenvalk broedt in ons cultuurlandschap voornamelijk in nestkasten en oude kraaien-nesten. Zolang deze nestgelegenheden en de prooidieren voldoende aanwezig zijn, zal de torenvalk ook geen klagen hebben. Helaas ligt de realiteit toch iets anders. Momenteel hangen er verspreid over het gebied ongeveer zestig kasten. De bezetting van deze kasten laat nog te wensen over: 6 in 2011, 8 in 2012 en 5 in 2013. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat er op een paar locaties in boomnesten en/of elektriciteitsmasten en rondom boerderijen gebroed wordt. Nestgelegenheid is dus ruimschoots aanwezig en aan prooidieren lijkt geen gebrek. Toch ligt het aantal territoria laag. Dit heeft er met name mee te maken dat kauwen en duiven de nesten van torenvalken kraken. Hierdoor zijn er regelmatig torenvalken die niet tot broeden komen.

torenvalk

De aantallen in de wintermaanden zijn niet hoog (gemiddeld 44), maar dit past wel bij de hoeveelheid van het aantal zekere en mogelijke broedgevallen (10 tot maximaal 15). De winterpopulatie is vele male lager dan de aantallen van de buizerd (gemiddeld 174). Dit is mede dankzij het lastiger waarnemen van deze roofvogel in het veld. De torenvalk heeft een aanzienlijk kleiner formaat, daarnaast zit de torenvalk, afhankelijk van het weer, ook net iets vaker verborgen in het landschap. Bij vorst en vooral een (langdurig) gesloten sneeuwdek zal de torenvalk wegtrekken naar zuidelijk gelegen gebieden. Vooral onvolwassen torenvalken zwerven uit. Over aanvulling van vogels uit het noorden wordt in de geraadpleegde literatuur

niet gesproken.

De torenvalken in de Hoeksche Waard, goed voor ruim 20 territoria in het broedseizoen, doen het veel beter. Met een gemiddelde in de wintermaanden van 82, ligt dit bijna twee keer zo hoog. Wellicht dat hier meer territoria een beter broedresultaat opleveren, omdat er minder concurrentie is. Waardoor dus ook in de winter meer vogels kunnen worden waargenomen. Zo is het laagste aantal van 42 in 2013 bijna gelijk aan het gemiddelde van Voorne Putten. Terwijl het hoogste aantal met niet minder dan 140 in 2005, ver boven het hoogste aantal van Voorne Putten in 2001 (63) ligt.

Slechtvalk:

De slechtvalk is een broedvogel van ons gebied met 2, tot mogelijk 3, broedparen. Allen gelegen in het industriegebied.

Al sinds jaar en dag bejaagt de slechtvalk Nederlandse gronden. Dit was voornamelijk in de wintermaanden. Het betrof dan exemplaren van de Noord-Europese populatie. Rond 1980 lag het aantal overwinterende vogels tussen de 40 en 70 exemplaren.

Vanaf 1990 is de slechtvalk een jaarlijkse broedvogel van Nederland geworden. Via Duitsland en België is de vogel langzaam Nederland binnengekomen. Het eerste broedgeval in onze omgeving was op de Maasvlakte in 2000. Langzaam probeert hij zich op Voorne-Putten uit te breiden, er zijn nog wel mogelijkheden. Dit is een kwestie van tijd.

Slechtvalk

Aangezien de Midden-Europese populatie standvogels zijn en ze meestal eenvoudig in het veld te spotten zijn, is er sindsdien een veel grotere trefkans dat de vogels ook in de wintermaanden vrij gemakkelijk kunnen worden waargenomen.

De waarnemingen in het eerste deel van de telperiode zijn op één jaar na vrij constant (1-4). Het tweede deel ziet er anders uit, ineens komt 2007 met 11 slechtvalken. Dit jaar wordt gevolgd door twee zeer teleurstellende jaren (1-2)! Gelukkig is het vooralsnog bij deze ene dip gebleven. In 2010 werden er alweer 4 gezien en in 2011 maar liefst 9. De laatste twee tellingen zijn weer iets lager uitgekomen, respectievelijk 6 en 7.

Als we dan de aantallen van de Hoeksche Waard er naast houden, goed voor 1 territorium in het broedseizoen, zien we dat tot en met 2003 de aantallen niet veel verschillen.

Vanaf 2004 lopen de aantallen plotseling op tot 2006 (8-11). Daarna komt er een kleine terugval in de komende vier teljaren (4-6), waarna het aantal in 2011 (net als op Voorne-Putten van (4-9)) weer plotseling stijgt naar 11 slechtvalken. De laatste twee jaren zijn dan weer nagenoeg gelijk.

De gemiddelden liggen dicht bij elkaar: Voorne-Putten 4 en Hoeksche Waard 5,5.

Al met al kunnen we zeggen dat het zien van de slechtvalk altijd indrukwekkend is, maar dat ook deze vogel van allerlei factoren afhankelijk is en dat het dus niet vanzelfsprekend is dat deze snelste jager van ons gebied een zeker bestaan heeft.

Smelleken:

Het smelleken is geen broedvogel in ons gebied Het is een broedvogel van de noordelijke delen van Europa en misschien wel de meest verrassende waarneming waar we steeds weer op hopen als we gaan tellen.

In het najaar komen vanaf augustus de smellekens binnen. Afhankelijk van de winter in de noordelijk gelegen (broed)gebieden trekken de vogels steeds verder zuidwaarts, ze volgen de wegtrekkende zangvogels. De aantallen trekkende smellekens kunnen tot in januari oplopen en vanaf februari en maart trekken ze langzaam maar zeker weer noordwaarts.

Het smelleken is een kleine snelle valk die vaak op de grond zit en tijdens de jacht dicht bij de grond blijft om vogels op te jagen. Mede hierom en vanwege het bruine verenkleed van de wijfjes en de jonge vogels is valt het smelleken tegen de achtergrond van het landschap vaak weg en is de waarneemkans zeer laag.

Aan het aantal waarnemingen die in de telperiode zijn gedaan is natuurlijk niet te zien of we exemplaren over het hoofd hebben gezien. Het verwachtingspatroon voor een roofvogeltelling in de winterperiode in onze omgeving ligt op 1 tot 3 exemplaren, maar we houden natuurlijk altijd rekening met meer. Zo hebben we een heel goed jaar gehad in 2006 (7). We hebben zes keer 1 exemplaar gezien (1998, 2003, 2004, 2010, 2011 en 2013), twee keer 2 (2002 en 2009) en vier keer 3 (2000, 2005, 2007 en 2008). Helaas zijn er ook tellingen smelleken-loos geweest.

In de Hoeksche Waard heeft ook het smelleken een hogere score. Maar hier zijn ook twee jaren zonder waarnemingen geweest (1999 en 2008). Opvallend is dan weer wel dat in twee van hun minste jaren (2006 en 2008) juist op Voorne-Putten de hoogste aantallen (7 en 3) zijn gezien. Dit maakt duidelijk dat de winterroofvogeltelling ook voor deze spannende soort de moeite is om voor op pad te gaan.

Giervalk:

De giervalk is geen broedvogel in ons gebied.

Deze grootste valk van de wereld is een broedvogel in het hoge noorden van het noordelijk halfrond. Ze broeden vooral in de verlaten gebieden van Noorwegen, Noord-Rusland, Alaska, Noord-Canada, Groenland en IJsland.

Het is bij hoge uitzondering dat een roofvogel als deze in ons gebied wordt waargenomen. Dat zo'n waarneming dan ook nog tijdens een telling plaatsvindt die slechts eenmaal in een jaar wordt gehouden moet dan ook gezien worden als een toevalstreffer.

Er is natuurlijk ook een kans dat het hier om een ontsnapt exemplaar gaat uit een roofvogelcollectie maar hier is geen duidelijkheid over verkregen.

Deze soort is niet uit de Hoeksche Waard gemeld.

Bastaardarend:

De bastaardarend is geen broedvogel in ons gebied.

Op 4 januari 2003 is een met aan zekerheid grenzende waarneming gedaan van een bastaardarend. Deze vogel is boven Brielle waargenomen en even later nog bij de Slikken van Flakkee door minimaal 20 andere vogelaars gezien. De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) heeft deze melding in onderzoek en probeert zekerheid te krijgen door middel van een oproep om extra informatie en foto's.

De bastaardarend is een broedvogel van Oost-Europa en geldt dus voor Nederland als een echte dwaalgast. Terecht dus dat met een mogelijke waarneming zorgvuldig wordt om gegaan. Deze soort is niet uit de Hoeksche Waard gemeld.

Giervalk x sakervalk:

De kruising giervalk x sakervalk is geen natuurlijke soort.

Een week nadat deze valk op de Maasvlakte was waargenomen is vermoedelijk dezelfde vogel op de Westplaat weer gezien en gefotografeerd. Op deze foto is te zien dat de vogel was geringd. Het is zeer waarschijnlijk een ontsnapt exemplaar van mogelijk een valkenier of uit een collectie. Er zijn hier verder geen gegevens over bekend. Wel is er een goede foto van gemaakt.

Giervalk x Sakervalk

Conclusie

Na een lange periode van roofvogels tellen in de winter is het allerminst eenvoudig om de verschillen in aantallen te verklaren. Ook het vergelijken van deze aantallen met tellingen van andere werkgroepen vereist een gedegen onderzoek. Vragen als: Waren de omstandigheden gelijk?, Is er in dezelfde periode geteld?, Is het landschap te vergelijken?, etcetera kunnen gesteld worden en zullen nader moeten worden uitgewerkt. In ieder geval zijn de laatste twee genoemde aspecten, periode en landschap, meegenomen en is het weer een grote variabele geweest.

Toch kunnen we zeggen dat het een interessante reeks is geworden, die een redelijk betrouwbaar beeld geeft van de in de winter op Voorne-Putten en Rozenburg verblijvende roofvogels. Hans op den Dries

Coördinator Winterroofvogeltelling

Vogelwerkgroep van de KNNV afdeling Voorne

Bronvermelding:

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000

Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels Rob G. Bijlsma

Met dank aan Werkgroep Roofvogels Hoeksche Waard (oost) voor het beschikbaar stellen van hun telgegevens.

* SOVON Vogelonderzoek Nederland is de belangrijkste Particuliere Gegevens beherende Organisatie (PGO) voor de ornithologie in Nederland.

Op stap met Ger Maatkamp

door Jan Alewijn Dijkhuizen

Op stap met Ger betekent rijden over lange rechte wegen met hier en daar een boom en hier en daar een boerderij. Ik ga met hem mee naar een boerderij waar geiten worden gefokt. Wat moet een natuurliefhebber daar nu weer? Hier blijkt een kerkuilkast te hangen, één van de ongeveer 110 kasten die de werkgroep van Natuur en Landschap Goeree-Overflakkee (NLGO) in al die jaren heeft opgehangen.

Heel kenmerkend voor Ger, bij de boerderij staat niet alleen de eigenaar, maar ook een hele schoolklas klaar om mee te genieten van het ringen van de kerkuiljongen.

Bij veel activiteiten van Ger nodigt hij kinderen uit en is educatie een belangrijk element. Natuurlijk kunnen er niet altijd grote groepen mensen mee. Veel boeren willen die poespas ook niet op hun erf, maar waar mogelijk neemt Ger zoveel mogelijk geïnteresseerden mee.

Ger verzamelt bij de kerkuilkasten ook altijd de braakballen, die zowel voor onderzoek als voor kinderactiviteiten benut worden.

Daar klimt Ger met zijn zelf meegenomen ladder naar de kast, iedereen beneden wacht tot hij met een zak vol jongen naar beneden komt. Ik heb het Ger al eerder zien doen dus weet wat me te wachten staat. Denk ik ...

Maar nee, Ger verwoordt het later zo: "Het leuke van deze hobby is dat je steeds denkt dat je het nu wel zo'n beetje weet, en dan is het toch weer net iets anders"! Ger komt namelijk niet met een stel jongen maar met een volwassen uil naar beneden. En er zit er nog een in de afgesloten kast. Wat blijkt, de eieren die vorige keer zijn geconstateerd zijn pas net open, er liggen twee eieren en twee pullen in de kast en beide ouders waren gek genoeg ook nog thuis! Zo krijgen we met zijn allen te zien hoe het volwassen dier geringd wordt. Dat doet Adrie van der Heiden, de meest ervaren man van het stel. Maar die is ook nogal verrast door het feit dat hij een volwassen uil in plaats van een jong moet ringen en vergeet zijn handschoenen aan te doen. En dat doet zeer hoor, als een volwassen uil zijn snavel in je hand zet.

Overigens mag Ger sinds enkele maanden ook ringen. Hij heeft voor de Hoeksche Waard, Goeree en Voorne een ringvergunning voor uilen bemachtigd en die krijg je niet zomaar! Maar goed, de eerste uil is geringd. Enkele grotere kinderen mogen de uil zelfs even vasthouden. Er worden heel wat mobieltes als fotooestel gebruikt! Dan wordt de andere uil uit de kast